

мовою. Завдання вчителя – активізувати діяльність кожного учня в процесі навчання, створити ситуації для їхньої творчої активності. Використання сучасних засобів таких, як комп'ютерні програми і Інтернет-технології, уможливають розв'язувати ці завдання.

Література:

1. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / Авт. кол.; За ред. Ю.І. Машбиця / Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К.: ІЗМН, 1997. – 264 с.
2. Соломахина И.А. Использование мультимедийных средств в обучении иностранных языков / И.А. Соломахина, Г.Н. Малюкова // Мультимедийный сборник Фестиваля педагогических идей „Открытый урок” – 2004-05 уч. год., разд. „Преподавание иностранных языков”. – М.: Издательский дом „Первое сентября”, 2005. – С. 56 – 62.
3. Беспалько В. П. Образование и обучение с помощью компьютеров (педагогика третьего тысячелетия) / Владимир Павлович Беспалько. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО „МОДЭК”, 2002. – 352 с.

УДК 37(09)

Рацул О.А.

ВПЛИВ ОСОБИСТОСТІ МИХАЙЛА ДРОГОМАНОВА НА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ТА ПОЧУТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ У ПРОГРЕСИВНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Анотація. У статті висвітлюється вплив особистості М.Драгоманова на формування світогляду та почуття громадянськості у студентства та прогресивної української інтелігенції другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Аннотация. В статье рассматривается влияние личности М.Драгоманова на формирование мировоззрения и чувства гражданственности у студентов и прогрессивной украинской интеллигенции второй половины ХІХ – начала ХХ века.

Annotation. The article describes Dragomanov's influence on the students' and progressive Ukrainian intelligence's views and feeling of citizenship in the second part of the ХІХ – the beginning of the ХХ century.

Як свідчить аналіз архівних та історико-педагогічних джерел, переважна більшість видатних українських діячів другої половини ХІХ – на початку ХХ століття (В.Антонович, М.Максимович, Д.Багалій, М.Драгоманов, Г.Житецький, О.Кониський, М.Костомаров, О.Потебня, М.Сумцов та інші) пов'язували свою діяльність з просвітництвом, з освітою. Усіх їх об'єднувала глибока освіченість та прагнення створити національну школу на народній основі з використанням багатих виховних традицій, що склались у віковичному досвіді українського народу. Великого значення названі вище українські просвітники надавали вивченню історії українського народу, починаючи від найдавніших часів, літописів, звичаїв, обрядів, фольклору, різного роду архівних джерел та етнографічних матеріалів. Всіх їх об'єднувало прагнення до знань, постійний пошук шляхів до власного самовдосконалення, формування особистостей

майбутніх поколінь. Усі вони жили й діяли в епоху заборони всього українського й гостро відчували необхідність розвитку підрастаючих поколінь національної самосвідомості, самоідентичності, почуття власної гідності, прагнення до свободи.

Показовою в цій площині була педагогічна й громадська діяльність М.Драгоманова (1841-1895), якого й сьогодні називають справжнім громадянином України та „добрим громадянином усієї Європи ХІХ століття”. Досить сказати, що через усі матеріали про життя й діяльність М. Драгоманова, видані М.Павликом на вшанування ювілею його смерті, проходила однотайна думка сучасників, що в багатьох питаннях щодо розвитку суспільства М.Драгоманов випередив свій час, бо його думки були постійно спрямовані в майбутнє. Як наголосив тут Б.Грінченко, українці можуть пишатися М.Драгомановим, бо перед „сином їх землі схиляють з пошаною чоло люди інших народів Європи” [1].

Багатогранна громадська й науково-педагогічна діяльність М.Драгоманова принесла йому багато титулів: історик, етнограф, філософ, фольклорист, культуролог, літературознавець, популярний публіцист, організатор-видавець, універсальний вчений, „справжній енциклопедист”, засновник і довгий час єдиний представник вільної української преси за кордоном, один з найосвіченіших людей свого часу. Так характеризували професора Київського університету М.Драгоманова сучасники, колеги, одностайні, послідовники, студенти. Залишений після закінчення Київського університету на кафедрі загальної історії як талановитий і працелюбний випускник, М.Драгоманов характеризувався таким же прекрасним викладачем, з робітничими науковими зацікавленнями, широким діапазоном практичної діяльності й постійною жагою до поглиблення своїх знань. Про це свідчить перелік тих наукових осередків, де вдосконалював свою кваліфікацію український учений-професор: університетські центри Гейдельберга, Берліна, Відня, Риму, де він знайомився з буттям та реаліями європейських країн, становищем національних меншин, у тому числі й слов'янських народів.

Варто звернути увагу на те, що М.Драгоманов чітко виявив свою громадянську позицію ще студентом історико-філологічного факультету Київського університету. У відповідь на звільнення з посади попечителя Київського навчального округу М.Пирогова (за висловом М.Драгоманова, „великого розуму чоловіка”), прогресивно мислячий студент виступив на захист професора з промовою, в якій оцінював реформування вищої освіти М.Пироговим, як „заміну солдатської дисципліни на моральну” та „обмеження деспотизму адміністрації”. Вісімнадцятирічний студент-першокурсник на цей час вже був учителем першої в Києві і в Російській імперії недільної школи, а випускником став викладачем історії в Тимчасовій педагогічній школі для підготовки вчителів-українців для сільських шкіл. Як пізніше згадував М.Драгоманов, вже в студентські роки робота в цих школах переконала його в необхідності власної активної участі в одній з найбільш „практично культурних справ”, як частини „реального боку українства”, що й привело його до „пильного студіювання” ним народної мови, словесності, історії, теорії „народного елемента” в педагогіці тощо. Результатом цього студіювання, за висновком М.Драгоманова, стало усвідомлення, що народу потрібна справжня освіта, бо інакше він буде приреченим залишитись „моральним немовлям”.

Зазначаємо, що М.Драгоманов рішуче відкидав будь-які революції, насилля й терор. Своєрідним девізом його громадської й науково-педагогічної діяльності була переконаність у тому, що „чиста справа вимагає чесних засобів і чистих рук”,

а звідси витікав його висновок, що навіть свобода не варта того, щоб збудувати її ціною великих людських жертв, бо життя кожної людини є самоцінним і не слід переривати його кривавим потоком. Найбільш вагомою альтернативою М.Драгоманов вважав „масовий рух і тривалу спільну працю” з метою забезпечення рівних прав для кожної особи, свободи слова, друку, науки, зборів, товариства, повної самостійності для вільної спілки громад в усій Україні.

Основою духовного розвитку людства М.Драгоманов вважав національну культуру, що, на його погляд, насамперед, вимагає від української інтелігенції вільного володіння українською мовою з метою гармонійного спілкування з представниками простого народу як дорослими, так і дітьми. Зазначимо тут, що в період дії Валуєвського циркуляра та Емського указу будь-яке висловлення на захист українства вже було крामольним. Сумно відома в ті часи теза П.Валуєва проголошувала: „Ніякої особливої малоросійської мови не було, немає і бути не може”. На підтримку висловленої тези, як свідчать історико-педагогічні реалії, були спрямовані відкриті виступи професорів Київського університету. Так, наприклад, професор філології університету С.Гогоцький писав: „Неможливо надати Україні, цій звичайній назві місцевості, територіальній країні, таке значення, якого вона ніколи не мала, не має і мати не може... Хто уповноважив українолюбців відбирати у нас древню назву Руських і всі приналежності цієї назви, в тому числі і нашу спільну, культурну російську мову, вироблену таким довгочасним і важким процесом нашої історії, і все це змінювати чимсь українським...” [2, 19]. А в курсі педагогіки професор С.Гогоцький резюмував таким чином щодо завдань освіти: „Мої висновки наступні: а) ми повинні зараз піклуватися про освіту народу на обох берегах Дніпра; б) підтримувати думку про єдність трьох племен Руських, без цієї єдності ми загинемо; в) літературна російська мова повинна бути всім спільна в букварях; віра і мова повинні бути зв'язуючими елементами” [2, 27]. Звичайно, урядом ті думки С.Гогоцького оцінювались, як „весьма дельные”, й, навпаки, роздуми М.Драгоманова щодо помилковості вказаного урядового вердикту й наукового обґрунтування права українського народу на користування рідною мовою та на розвиток української культури були названі націоналістичними в негативному розумінні цього терміну. Тож варто наголосити тут на громадянській позиції та сміливості в її оприлюдненні М.Драгоманова.

Цікаві роздуми залишив М.Драгоманов щодо розвитку національної освіти, які він популяризував серед студентів. Досліджуючи історію освіти в Україні, вчений прийшов до висновку, що „...історія школи за останні сто років є не чим іншим, як бійкою уряду з наукою та освітою”. Причетних до цього процесу він називав „зграєю злодіїв, котрі дурять народ”, у яких „нема нічого святого й дорогого на світі, окрім кишені та кар'єри” [3, 9].

Аналіз його праць щодо перспектив організації освіти в народних школах України [3, 13] дав можливість для висновку, що він стояв на актуальних для сьогодення позиціях, вважаючи, що потреба викладання в школах українською мовою виходить не з „політичних або якихось інших фантазій”, а детермінована „найелементарнішими ідеями новітньої педагогіки”. Посилаючись на досягнення європейських народів, на ідеї К.Ушинського, М.Драгоманов наголошував на необхідності взаємодії національного і вселюдського, а також гуманістичного в освіті, яка, на його погляд, повинна бути національною за характером і формою, а за змістом і спрямуванням загальноєвропейською. Наголошуючи на значенні в

освіті народної словесності. М. Драгоманов писав, що в ній відбита історія народу, його життя, його побут, дух, а рідна мова сприяє збудженню розуму та розвиває громадянські почуття дитини, формує її мовленнєву культуру.

Разом з тим М. Драгоманов чітко конкретизував роль і завдання народного вчителя у його взаємостосунках з дітьми. У накресленні його поведінки вчений наголошував, що головною особистісною рисою вчителя повинна бути любов до вихованця. Як складова любові до всього народу, зміцнення в дітях „природних нахилів до волі й братерства”, формування в них такої якості, як „бути добрим й правдивим серед себе”, демонструвати власним прикладом „зразок нового чоловіка” [3, 25]. Найкращим варіантом для школи й учнів М. Драгоманов вважав ситуацію, коли школа для вчителя стає „метою життя і праці”, „...коли чоловік їй присвячується увесь” [3, 25].

Варто наголосити, що всі наведені вище приклади достатньо повно розкривають особистісні риси молодого фахівця й свідчать про глибоке розуміння ним громадських обов’язків тогочасної української інтелігенції. А також про його високий потенціал у здатності впливати на формування світогляду молоді та студентства.

Як на наш погляд, громадянська позиція М. Драгоманова включала багато розміркувань, пророчих пересторог, мудрих, корисних та актуальних для сьогодення порад. Насамперед, враховуючи реалії сьогодення, це стосується його переконань, що „ситі й голодні” ніколи не будуть однаково користуватись так званими спільними законами, що збереження людської гідності „вимагає економічної забезпеченості”, що в політиці шкідливе як „далеке захоплення фантазією”, так і позиція „дальше хвилі свого носа не дивитись”, що зло, а не добро для України несуть ті, які „плакати за Україну вміють”, а реальну сферу прикладання своїх сил знайти не можуть, „через те ще більше плачуть”.

Завдяки енциклопедичній ерудиції, твердості своєї громадянської позиції, як свідчать біографічні матеріали, молодий професор М. Драгоманов набув широкої популярності серед прогресивно налаштованої частини університетського студентства. За висловом М. Павлика, він був „тонким і найобдарованішим педагогом”. Д. Багалій згадував, вступивши до Київського університету вже після звільнення вченого, що молодий професор залишив спогади про себе, „...як про талановитого лектора, гарного молодого вченого й гарячого українського діяча” [4, 22]. Студенти старших курсів згадували, підкреслював Д. Багалій, що на лекції М. Драгоманова приходили й студенти інших факультетів та вільні слухачі. Про визнання авторитету М. Драгоманова серед молоді свідчить і характеристика його особистісних та громадянських якостей відомим народовольцем А. Желябовим, який у прагненнях до співробітництва з ним прокоментував своє бажання не лише політичними міркуваннями, але й підкреслював безкомпромісність, чесність вченого. Проте в університетських колах однозначно за М. Драгомановим закріплювалась репутація „українофіла-сепаратиста”, небезпечного для суспільства, що, врешті-решт привело його до звільнення з університету й суворого поліцейського нагляду згідно з санкцією Олександра II з перспективою висилки „до будь-якого місця у віддалених губерніях”, а пізніше – до еміграції в Софію.

Варто зазначити, що й у еміграції М. Драгоманов ніколи не поривав з українською ідеєю й багато зробив для піднесення й утвердження міжнародного престижу й авторитету української культури, пропаганди кращих її здобутків у слов’янському світі та всій Європі, що в значній мірі зміцнювало її авторитет та

престиж у світовому вимірі. Він першим з українців звернувся до Європейської спільноти з українськими справами, виголосивши в Парижі в 1878-му році на літературному конгресі сміливу на той час промову „Література українська, поскрибована російським урядом”, де вказав на ганебність Емського указу. Саме тому вплив особистості М. Драгоманова на сучасників був значним і постійним. Його однодумці й прихильники, як свідчать біографічні матеріали, наголошували, що своїми працями, думками, ідеями й діями він „спричинив перелом” у поглядах та світогляді українців. Найбільш узагальнююче про вплив М. Драгоманова на прогресивно налаштований громадський загал писав І. Франко. Дізнавшись про залучення вченого болгарами до національно-культурної та освітньої роботи, письменник з великою гордістю, хоч і не без іронії та суму, акцентував: „Хто знає широкі політичні і наукові погляди М. Драгоманова, його непохитно вірне чуття в оцінюванні людей і відносин, а при тім його гострий критичний ум, що не поклоняється ніяким авторитетам, не молиться на ніякі, хоч і як блискучі, крючки та фрази, а всюди шукає конкретного, загального, основного, – той певно признає, що ліпшого вчителя для болгарської молоді, а zarazом совіснішого робітника коло заснування так важної інституції (Софійського університету О. Р.) болгари не могли знайти. Щасливі болгари! Ми русини-українці, як та євангельська вдова, даємо їм „от убожества нашого”, даємо їх більше, ніж маємо, а властиво даємо те, чого самі не маємо” [5, 238].

У руслі проблеми варто звернути увагу також на спогади Д. Багалія, який стверджував, що ідеї М. Драгоманова були однією з передумов створення в Київському університеті у 80-і роки української студентської таємної організації „Коша”. Уже досвідчений історик, професор, академік наголошував: „На нас мали вплив своєрідні соціалістичні ідеї М. Драгоманова... Це вже була національна українська течія. Перебування у складі студентського „Коша” мало добрі наслідки для мене й моїх товаришів: збільшувало й зміцнювало нашу любов до рідного краю та свого народу збагачувало наші знання про нього й утворювало з нас майбутніх громадських діячів на його користь” [4, 35].

Зі спогадів сучасників є свідчення, що після звільнення М. Драгоманова з Київського університету на знак протесту проти цього факту відомий в Україні громадський діяч, професор кафедри політекономії та статистики М. Зібер залишив університет і емігрував добровільно, хоч до кінця свого життя не поривав з українством.

Отже, вплив особистості М. Драгоманова на формування світогляду та почуття громадянськості у студентства та прогресивної української інтелігенції, цей вплив був глибоким за змістом і обширний за кількістю прихильників його ідей. Його учнями з гордістю називали себе такі видатні представники українського просвітництва, як М. Коцюбинський, М. Павлик, І. Франко, який писав, що для українців М. Драгоманов був не просто „заслуженою людиною”, а „другом, вчителем, провідником”, „великим прапором з багатьма китицями ідей і думок”, голос якого для кожного прогресивно мислячого українця був „заохотою”, „осторогою”, „голосом сумління”, „вказівкою, куди йти”.

Як на наш погляд, у непростий для сьогодення України час становлення й утвердження незалежної демократичної української держави важливим чинником слугуватимуть проаналізовані надбання вищої школи та відродження її кращих традицій. Особливо варто наголосити на тому, що розвиток істинної науки вимагає її відчуженості від будь-якої політики; на значущості й вагомості енциклопедичних

знань професорсько-викладацького складу вищої школи в галузі гуманітарного знання та народознавства; глибокої освіченості кожного з них у конкретній галузі науки; високої моральності, особливо у виконанні громадянських обов'язків; щире прагнення передати молодим поколінням свою щире зацікавленість у долі своєї країни. Варто зауважити й на тому, що науково-теоретична спадщина всіх, без винятку, вчених вищої школи України другої половини ХІХ – на початку ХХ століття й сьогодні звучить цілком актуально й заслуговує глибокого вивчення кожним, хто є наставником і вихователем молоді.

Література:

1. Драгоманов М.П. 1841-1895. Його ювілеї смерті, автобіографія і список творів. Зладив і видав М.Павлик. – Львів, 1895.
2. Гогоцький С. Еще несколько слов об украинофильстве. – К.: 1875. – С.19-27.
3. Драгоманов М.П. Народні школи на Україні. – Женева, 1877. – С.9, 25.
4. Ювілейний збірник на пошану академіка Дмитра Івановича Багалія з нагоди 70-ої річниці життя та 50-х роковин наукової діяльності. – Київ: – 1927. – С. 19-35.
5. Федченко П.Ню Михайло Драгоманов. – К.: Дніпро, 1991.

УДК 37(09)

Ремезовська Н.М.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ АНГЛІЇ ТА УЕЛЬСУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Анотація. У даній статті розкривається суть поняття „компетентність” і класифікація компетентностей в змісті середньої освіти Англії та Уельсу у європейському контексті.

Аннотация. Суть понятия „компетентность” и классификация компетентностей в содержании среднего образования Англии, а также Уэльса раскрываются в данной статье.

Annotation. This article is about the sense of the term „competence” and the classification of basic skills in the content of secondary education in England and Wales.

Світові трансформаційні процеси в економічній, політичній та культурній сферах у другій половині ХХ століття вплинули на політичний та економічний розвиток європейських країн, в тому числі й Великобританії, стали поштовхом до пошуку ефективних шляхів протистояння суспільним викликам.

Підготовка молоді до успішного подолання складних проблем, таких як жорстка конкуренція, підвищення суспільних вимог до рівня освіченості молодої людини та інших викликів сучасності за умов інформаційного суспільства і швидкого поступу науково-технічного прогресу, постає як пріоритетне завдання шкільної освіти в країнах Європи. Як наслідок, здійснюється перегляд змісту навчальних планів, шкільних програм, їх методів навчання. Це у свою чергу приводить до зростання педагогічного інтересу до ключових компетентностей як інструментарію досягнення зазначеної мети. У цьому контексті актуальності набуває дослідження реалізації компетентнісного підходу в зарубіжних країнах. Значний внесок у розвиток даної проблеми зробили зарубіжні науковці (Драйден